

Pensions at a Glance 2009: Retirement-Income Systems in OECD Countries

Summary in Slovak

Dôchodkové zabezpečenie 2009: Dôchodkové zabezpečenie v krajinách OECD

Zhrnutie v slovenčine

Kríza a penzijná politika

Čísla sú hrozivé. Súkromné penzijné fondy stratili v krajinách OECD počas roka 2008 v dôsledku finančnej krízy 23 % hodnoty svojich vkladov, čo predstavuje 5,4 bilióna USD. Vo všetkých krajinách OECD sa v roku 2009 očakáva pokles výkonu ekonomiky o 4,3 % a s návratom k rastu sa nepočíta skôr ako v roku 2011. Očakávaná hodnota nezamestnanosti by mala narásť z 5,6 % v roku 2007 na 9,9 % v roku 2010. To, čo sa začalo ako finančná kríza, sa stalo hospodárskou a sociálnou krízou.

Súkromné dôchodkové piliere čelia bezprostredným a zjavným problémom v podobe pádu kapitálu a cien majetku. Dôsledky sú samozrejme najväčšie všade tam, kde už súkromné dôchodkové systémy hrajú dôležitú úlohu v zabezpečovaní starobných dôchodkov, napr. v Austrálii, Holandsku a Spojených štátoch. Ale voči kríze nie je imúnna žiadna krajina a žiadny

penzijný systém. Verejné penzijné systémy budú tiež zažívať finančné problémy, keďže odvodové príjmy budú klesať a výdavky na podporu sa budú zvyšovať spolu s vyššou nezamestnanosťou a vyššími zárobkami.

Mnoho ľudí prišlo o veľkú časť svojich penzijných úspor v rámci penzijných plánov a iného majetku. Situácia je najnepríjemnejšia pre najstarších pracujúcich. Nielen že je pre nich oveľa ťažšie nájsť si prácu, ak sa stanú nezamestnanými, ale majú tiež málo času na nasporenie stratenej sumy pred odchodom do dôchodku. Príjmy z úspor, vrátane súkromných dôchodkových systémov, tvoria v priemere štvrtinu príjmov dôchodcov v krajinách OECD. V siedmich z nich ide o viac ako 40% podiel.

Povedú tieto straty k opätovnému nárastu chudoby medzi dôchodcami? Množstvo krajín OECD má programy, ktoré fungujú ako „automatické stabilizátory“, ktoré tlmia vplyv investičných strát na celkové príjmy v penzii. Dávky na priemerné životné náklady napríklad pomáhajú ľuďom, ktorých dôchodky klesnú pod kritickú hranicu. V niektorých krajinách však siete pre zabezpečenie dôchodcov sú, alebo budú nedostatočné v časoch, keď príjem zo súkromných úspor prudko poklesne.

Krátkodobý politický tlak na vlády, aby zabezpečili okamžitú pomoc, je obrovský. Jedným z jasných a reálnych nebezpečenstiev je pokušenie politických činiteľov znižovať počty dlhodobých nezamestnaných ich presunom medzi poberateľov dávok pre dlhodobo chorých alebo postihnutých, alebo otvorením pilierov pre predčasný dôchodok. Skúsenosť z minulosti však ukazuje, že opatrenia, ktoré boli považované za dočasné, zvykli pretrvávajúť, čo predstavovalo vysoké náklady pre verejné financie a hospodárstvo. Taktiež je vhodné sa im vyhnúť, pretože sa odkláňajú od potreby zvyšovania veku odchodu do dôchodku pri starnutí populácie.

Kríza zdôraznila pretrvávajúcu potrebu reforiem vo verejných aj súkromných dôchodkových pilieroch. Medzi najvyššie priority patria kontroly verejných programov, ktoré by mali zabezpečiť, že programy poskytujú účinnú ochranu proti chudobe, v súčasnosti aj v budúcnosti. Mechanizmy automatického upravovania dôchodkov, ktoré veľa krajín zaviedlo s cieľom zladit' penzie s priemernou dĺžkou života a financovaním pilierov, by sa možno tiež oplatilo prehodnotiť. Uplatňovanie pravidiel v čase krízy by často znamenalo krátenie dávok, v niektorých prípadoch v nominálnych hodnotách. Vlády musia dôkladne zvážiť, či by sa pravidlá mali uplatňovať teraz, či počkať s nimi až na začiatok procesu hospodárskej obnovy, alebo ich uplatňovať selektívne s výnimkami pre najohrozenejších dôchodcov.

Dôvera v súkromné penzijné systémy poklesla na historické minimum. Niekde bol navrhnutý návrat od diverzifikovaných penzijných systémov späť k výlučnému spoliehaniu sa na verejný

system priebežného financovania. V Slovenskej republike sa napríklad pracujúcim, ktorí sa predtým zapojili do nového odvodového systému, umožnilo prejsť naspäť do verejného systému. Ale návrat späť pred ťažko vybojované reformy je nesprávna cesta. Finančná a hospodárska kríza presunuli ťažisko pozornosti smerom od demografických výziev, ktoré však nezmizli a ich riešenie je stále naliehavým problémom.

Aby sa takýmto zvratom predišlo, je nevyhnutné obnoviť dôveru ľudí v súkromné penzijné fondy. Kríza jasne poukázala na potrebu zmien v spôsobe fungovania súkromných dôchodkových pilierov. Takými zmenami sú napríklad lepšia regulácia, efektívnejšie spravovanie, jasnejšie informácie o rizikách a odmenách pri rôznych voľbách a automatický prechod na menej rizikové investície u osôb s blízkym odchodom do dôchodku. Ak politickí činitelia zlyhajú pri presvedčaní v prospech diverzifikovaných dôchodkových systémov spájajúcich verejné a súkromné, priebežné a sporivé, individuálne a spoločné prvky, vrátia sa späť na štartovaciu čiaru svojej snahy o tvorbu prosperity v starnúcej spoločnosti.

Dôchodkové zabezpečenie v krajinách OECD 2009: prehľad

Finančná kríza a hlboká hospodárska kríza, ktorá sa z nej zrodila, prevládajú v správach už viac ako rok. Prvá zo špeciálnych kapitol v časti I vydania *Dôchodkového zabezpečenia* z roku 2009 sa zameriava na dôsledky krízy na dôchodkové systémy. Špeciálna kapitola skúma, akí jednotlivci (hlavne rôzne vekové skupiny), v ktorých typoch dôchodkových pilierov a v ktorých krajinách sú najvýraznejšie zasiahnutí krízou.

Kroky, ktoré už vlády na zmiernenie vplyvov krízy podnikli, sú tu podrobne prejednané a vyhodnotené. Kapitola ukazuje, že penzijné systémy boli dvoma rôznymi spôsobmi ovplyvnené zo strany ekonomických stimulačných balíčkov, ktoré väčšina vlád zaviedla: vyššie platby starším ľuďom a využívanie verejných dôchodkových rezerv na financovanie zmiernenia dôsledkov krízy. Vyhodnocujú sa aj ďalšie postupy v rámci dôchodkovej politiky zahŕňajúce trh práce, verejné záchranné siete, reguláciu súkromných penzijných fondov a výber investícií.

V druhej špeciálnej kapitole časti I sa skúmajú príjmy a chudoba starších ľudí v dnešných časoch. V strede tejto dekády predstavovali čisté príjmy osôb s vekom nad 65 rokov 82 % priemerných príjmov celej populácie v krajinách OECD (po zohľadnení rozdielov vo veľkostiach domácností). Ale medzi jednotlivými krajinami existujú veľké rozdiely. Taktiež

v niektorých krajinách prakticky neexistuje chudoba v starobe, ale napríklad v Kórey žije v príjmovej chudobe 40 % starých ľudí. Priemerná úroveň chudoby u starých ľudí je v krajinách OECD 13,2 %, v porovnaní s priemerom 10,6 % pre celú populáciu. Kapitola sa tiež venuje pravdepodobnému vývoju príjmov a chudoby u starších ľudí v budúcnosti v dôsledku penzijných reforiem a spoločenských a hospodárskych zmien.

Súčasnú dôchodkovú reformu sú témou tretej špeciálnej kapitoly v časti I. Aktualizáciou analýzy z predchádzajúceho vydania *Dôchodkového zabezpečenia* táto kapitola ukazuje, že krajiny OECD pokračovali v reformách svojich penzijných systémov v období od roku 2004. Iba v piatich z nich došlo len k minimálnym alebo žiadnym zmenám. Tieto aktuálne reformy sú rozdelené podľa kľúčových cieľov dôchodkových systémov: pokrytie pracujúcich, primeranosť dôchodkových dávok, finančná udržateľnosť, hospodárska efektivita (minimalizácia deformácie ponuky pracovnej sily a motivácie k šetreniu), administratívna efektivita a bezpečnosť dôchodkových príjmov tvárou v tvár rôznym rizikám a neistotám.

Vyhodnotenie reforiem ukazuje, že obdobie 2004–2008 bolo skôr postupným vývojom ako revolúciou. Neexistovali žiadne z plošných systémových reforiem, ktoré prebehli v dekáde pred rokom 2004. V niektorých krajinách, ako je Rakúsko, Írsko, Nórsko a Spojené štáty, sa procesy reforiem zastavili. V iných krajinách sa reformný proces spomalil alebo dokonca obrátil. Napríklad v Taliansku sa legislatívne zmeny súvisiace s dôchodkovým systémom odložili. V Slovenskej republike sa pracujúcim, ktorí sa predtým zapojili do nového odvodového systému, umožnilo prejsť naspäť do verejného systému a podobné návraty späť pred reformy sa zvažujú aj inde. Kríza môže viesť k ďalším zmenám, ktoré nie budú v súlade s dlhodobou stratégiou potrebnou na udržateľnú dôchodkovú politiku.

Posledná špeciálna kapitola časti I, ktorá tiež aktualizuje a rozširuje prácu z predchádzajúceho vydania *Dôchodkového zabezpečenia*, sleduje pokrytie súkromných dôchodkov. Zameriava sa na krajiny, v ktorých sú dôchodky z verejného systému nízke, a preto jednotlivci nesú väčšiu zodpovednosť za zabezpečenie vlastnej staroby. Aj v tomto prípade je však finančná kríza reálnym problémom, obzvlášť keď narúša dôveru ľudí v súkromné dôchodkové systémy. Fiškálne obmedzenia však znamenajú, že súkromné dôchodky musia zostať súčasťou zabezpečovania starobných dôchodkov. Vyhodnocujú sa stratégie zabezpečujúce, že ľudia si šetria na dôchodok, vrátane automatického odchodu do dôchodku a daňových zvýhodnení.

V časti II tejto správy sa nachádza celá škála penzijných ukazovateľov. Prvých deväť ukazovateľov sleduje individuálne penzijné nároky vypočítané pomocou penzijných modelov OECD. Hodnoty parametrov zodpovedajú situácii v roku 2006.

Výpočty sú navrhnuté tak, aby ukázali nároky pracujúcich, ktorí vstúpili na trh práce v roku 2006 a strávia celý produktívny vek v systéme s rovnakými pravidlami. Pri pracujúcich s priemernými príjmami bola hrubá hodnota náhrady – percento dôchodkových dávok v porovnaní s príjmami v práci – v 30 krajinách OECD rovná 59 %. Líši sa v rozsahu od 31 % vo Veľkej Británii a 34 % v Írsku a Japonsku až po 96 % v Grécku. Do vydania z roku 2009 bol pridaný nový ukazovateľ ukazujúci úroveň náhrady vrátane typického dobrovoľného súkromného piliera.

Mnohé krajiny ponúkajú starším ľuďom úľavy na dani z príjmu a väčšina dôchodcov neplatí žiadne odvody na sociálne poistenie. Pre priemerného pracujúceho je teda čistá úroveň náhrady (pri zohľadnení daní a odvodov) v priemere 70 %. Úrovně náhrady sú zobrazené samostatne pre ženy a mužov a pri rôznych výškach zárobkov.

Spotreba vlády nezávisí len od úrovne náhrady v čase odchodu do dôchodku, ale celkového očakávaného dôchodku. Tá sa meria ukazovateľmi životnej úrovne v dôchodku, ktoré ukazujú doživotnú hodnotu dávok pri zohľadnení rozdielov vo veku, očakávanom dožití jednotlivca a indexovaní vyplácaných dôchodkov. V priemere dostanú muži v Luxembursku počas celého dôchodku približne 825 000 USD a ženy približne 1 milión USD. Luxembursko môže byť extrémnym príkladom, ale celkové penzie dosahujú v krajinách OECD v priemere 400 000 USD u mužov a 475 000 USD u žien.

Druhá sada ukazovateľov, ktorá je vo vydaní *Dôchodkového zabezpečenia* z roku 2009 nová, skúma širšie prvky dôchodkového systému. Predstavuje informácie o odvodoch a ako sa v čase menili úrovne odvodov na dôchodok. V skutočnosti boli odvodové úrovne výrazne stabilné, ak zväzíme demografický tlak na penzijné systémy; zvyšovali sa z priemerných 20 % v roku 1994 na 21 % v roku 2007. Tieto tlaky sú však zjavné, ak sa pozrieme na spotrebu verejných penzií, ktorá rástla o 17 % rýchlejšie ako celoštátne príjmy od roku 1990 do roku 2005, zo 6,2 % na 7,2 % hrubého domáceho produktu. Ukazovateľ spotreby penzií zahŕňa aj informácie o povinných súkromných dôchodkoch a naturálnych dávkach, ako sú napríklad príspevky na bývanie a dotácie. Dva ukazovatele dôchodkových systémov sa týkajú súkromných dôchodkov – údajov o pokrytí dobrovoľných súkromných dôchodkov a hodnote majetku v penzijných fondoch. Pokrytie súkromných dôchodkov je prakticky nulové v približne tretine krajín OECD, ale v siedmich z nich 45 alebo viac percent pracovnej sily sú členovia dobrovoľných súkromných dôchodkových systémov a v ďalších 11 sú súkromné dôchodky povinné. Pred príchodom krízy mali penzijné fondy hodnotu rovnú 75 % celkového štátneho príjmu OECD.

Posledná sada štyroch ukazovateľov sleduje pozadie a kontext, v ktorom fungujú penzijné systémy. Tri sú demografické: očakávané dožitie, plodnosť a pomer závislosti (počet dôchodcov na osobu v produktívnom veku). Tieto indikátory ukazujú, že všetky krajiny OECD starnú, ale rôznymi rýchlosťami. V prípade Kórey sa očakáva posun z tretej priečky medzi najmladšími krajinami OECD na druhú priečku medzi najstaršími v roku 2050 (za Japonskom). Ďalšie krajiny, ako je Francúzsko, Holandsko, Švédsko a Veľká Británia, sú demograficky staré, a preto v nasledujúcich dekádach už príliš rýchlo starnúť nebudú. Možno tu nájsť aj údaje o priemerných zárobkoch, ktoré sú základom pre množstvo iných ukazovateľov.

Záverom ponúkajú profily krajín v časti III *Dôchodkového zabezpečenia 2009* kľúčové ukazovatele národných dôchodkových systémov, prehľadným spôsobom uvádzajú parametre a pravidlá a poskytujú hlavné výsledky pre konkrétne príklady penzijných nárokov: úrovne náhrady a životnú úroveň v penzii. Na začiatku Časti III sa nachádza praktická tabuľka zhŕňajúca kľúčové parametre a pravidlá všetkých 30 krajín OECD.

© OECD 2009

Toto zhrnutie nie je úradným prekladom OECD.

Rozmnožovanie tohto zhrnutia je povolené iba za predpokladu, že bude uvedené autorské právo OECD a názov originálnej publikácie.

Viacjazyčné zhrnutia sú preloženými výňatkami z publikácií OECD, pôvodne uverejnených v anglickom a francúzskom jazyku.

K dispozícii sú bezplatne v on-line kníhkupectve OECD: www.oecd.org/bookshop/

Viac informácií získate v Divízii autorských práv a prekladov OECD Riaditeľstva verejných záležitostí a komunikácie: rights@oecd.org, fax: +33 (0)1 45 24 99 30.

OECD Rights and Translation unit (PAC)
2 rue André-Pascal, 75116
Paris, France

Navštívte našu webovú lokalitu www.oecd.org/rights/

